

Tích hợp số hoá trong kiểm toán vào chương trình giảng dạy ở các trường đại học tại Việt Nam

Hà Huyền Trang*

*ThS. Khoa Kinh tế Tài nguyên và Môi trường,

Trường Đại học Tài nguyên và Môi trường Hà Nội

Received: 3/11/2023; Accepted: 14/11/2023; Published: 21/11/2023

Abstract: The digital age has changed the way audit firms operate, consequently altering the criteria for recruiting and working in the industry. This poses challenges for audit training in universities, particularly in Vietnam. The article analyzes the problems existing in audit training programs at Vietnamese universities and proposes some solutions to modify and enhance these programs, ensuring better alignment with the demands of the labor market.

Keywords: Dizitalization, audit, curriculum of teaching

1. Đặt vấn đề

Theo thời đại phát triển, nghề kiểm toán cũng trở nên thay đổi, việc thu thập bằng chứng kiểm toán không còn là việc kiểm tra thủ công trên giấy tờ như xưa nữa, mà trở nên ngày càng tự động hoá. Số hoá, tự động hoá trong nghề kiểm toán đòi hỏi năng lực chuyên môn của kiểm toán viên cũng thay đổi, từ đó tiêu chí tuyển dụng nhân sự ở các doanh nghiệp kiểm toán cũng khác so với thời xưa. Để đáp ứng được yêu cầu tuyển dụng của các doanh nghiệp kiểm toán, các trường đại học cũng cần có sự thay đổi trong chương trình đào tạo để phù hợp hơn với thị trường lao động hiện tại. Bài viết trao đổi về thực trạng chương trình đào tạo ngành Kiểm toán ở các trường đại học tại Việt Nam và so sánh với yêu cầu thị trường lao động ngành nghề này, từ đó đưa ra kiến nghị một số giải pháp nhằm cải tiến chương trình đào tạo ngành Kiểm toán để phù hợp với thời đại 4.0 hiện nay hơn.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm

- Số hoá tài liệu: là quá trình tạo thông tin bằng cách quét (scanning) hoặc chuyển đổi các dạng tài liệu tương tự thành tài liệu điện tử (hay tài liệu số) dưới dạng tệp tin số (file) để lưu trữ, xử lý và truy cập trên phần mềm. Số hoá tài liệu phải thực hiện theo tiêu chuẩn định dạng; ký hiệu tệp tin số phải thống nhất, theo trình tự khoa học và nghiệp vụ lưu trữ, bảo đảm tính duy nhất, có khả năng tra cứu ngay khi được tạo lập.

- Phần mềm số hoá và quản lý hồ sơ kiểm toán điện tử: là phần mềm nhằm hỗ trợ công tác số hoá tài liệu kiểm toán và quản lý khai thác, sử dụng hồ sơ kiểm toán.

- Hồ sơ kiểm toán điện tử: là toàn bộ hồ sơ kiểm toán liên quan đến cuộc kiểm toán do chủ thể kiểm toán thực hiện, được số hoá và quản lý trên phần mềm kiểm toán. Việc số hóa, tạo lập, quản lý và lưu trữ hồ sơ kiểm toán điện tử của cuộc kiểm toán trên phần mềm thực hiện theo quy định của Nhà nước và doanh nghiệp kiểm toán. Hồ sơ kiểm toán sẽ được lưu trữ trên phần mềm theo quy định, sau khi kết thúc thời gian lưu trữ hồ sơ kiểm toán theo quy định, hồ sơ kiểm toán điện tử sẽ được chuyển sang hình thức lưu trữ trên thiết bị lưu trữ lâu dài (như lưu trữ băng từ).

- Sao lưu: là việc tạo ra bản sao cơ sở dữ liệu tài liệu lưu trữ, phần mềm.

2.2. Nghề kiểm toán trong thời đại số hoá

Ngày nay, việc tích hợp công nghệ thông tin vào hệ thống kế toán ngày càng ảnh hưởng đến quy trình tổ chức và kiểm soát nội bộ, điều này buộc các doanh nghiệp kiểm toán cần đến một phương pháp kiểm toán khác phù hợp hơn. Ngày xưa kế toán làm việc thủ công, các dữ liệu đều là nhập thủ công trên giấy, theo công nghệ thông tin phát triển, dữ liệu kế toán được chuyển sang nhập liệu trên Excel, rồi trên phần mềm kế toán, và gần đây nhất, khi mà các doanh nghiệp phát hành hoá đơn điện tử cho phép liên kết tài khoản hoá đơn điện tử và phần mềm, các dữ liệu kế toán ngày càng trở nên tự động. Dữ liệu kế toán thủ công thì sử dụng các phương pháp kiểm toán thủ công, khi công nghệ thay đổi, dữ liệu tự động hoá, thì quy trình kiểm toán cũng thay đổi, trở nên không hoàn toàn thủ công như xưa nữa, sẽ có phần tự động hoá nhiều hơn (Byrnes et al., 2012). Sự xuất hiện của Big Data làm cho cách thức hoạt động của các doanh nghiệp thay đổi ở mọi mặt, bao gồm cả trong phần hành kế toán.

Các doanh nghiệp và cơ quan quản lý liên quan có thể truy cập thu thập các thông tin sẵn có liên quan đến hoá đơn một cách nhanh nhất (Arnaboldi et al., 2017), từ đó cải thiện được hiệu suất làm việc của doanh nghiệp nói chung và phòng kế toán nói riêng (Van Den Broek and Van Veenstra, 2018).

Để bắt kịp thời đại, để kiểm tra hiệu quả và nhanh nhất, đáp ứng được yêu cầu của các đơn vị cần kiểm toán và các đối tượng quan tâm Báo cáo kiểm toán, số hoá trong kiểm toán là điều cần thiết của các doanh nghiệp kiểm toán nói riêng và đối với nghề kiểm toán nói chung. Hiện nay, các doanh nghiệp kiểm toán lớn đã áp dụng số hoá trong kiểm toán, và số lượng doanh nghiệp kiểm toán số hoá cũng đang dần tăng, bởi vì số hoá trong kiểm toán hỗ trợ cho kiểm toán viên cải thiện chất lượng bằng chứng kiểm toán được cung cấp bằng cách: Có thể gia tăng các mẫu kiểm tra lên nhiều hơn, thậm chí có thể kiểm tra hết tất cả các mẫu; nhờ việc số hoá các dữ liệu và đưa lên đám mây Big Data, việc thu thập bằng chứng cũng trở nên dễ dàng hơn bao giờ hết, các bằng chứng sẽ được thu thập đầy đủ và đúng hạn, kể cả khi đang ở xa về mặt địa lý; sử dụng trí tuệ nhân tạo vào quy trình kiểm toán cũng giống như gia tăng thêm số lượng trợ lý kiểm toán trong đoàn kiểm toán, từ đó đẩy nhanh thêm tiến độ thu thập bằng chứng kiểm toán. Ngoại trừ việc giúp cho kiểm toán viên giảm các rủi ro kiểm toán trong quá trình kiểm toán và tăng tốc độ kiểm toán, việc số hoá trong kiểm toán cũng hỗ trợ các doanh nghiệp kiểm toán quản lý tài liệu, hồ sơ kiểm toán tốt hơn bằng cách đồng bộ và liên kết các các dữ liệu với nhau. Nếu như hồ sơ kiểm toán thủ công được lưu trữ trên giấy, có thể dễ dàng bị mất do các thiên tai hay các vấn đề khác, thì hồ sơ kiểm toán số sẽ được lưu trữ đồng bộ trên đám mây, dù thiết bị máy tính có bị hỏng cũng không sợ mất dữ liệu, tiện cho việc kiểm tra lại của doanh nghiệp và các cơ quan hành chính liên quan (nếu cần thiết).

Để ứng dụng số hoá trong kiểm toán, vấn đề nhân sự cũng trở nên quan trọng hơn, tiêu chí tuyển dụng kiểm toán viên thời kỳ công nghệ 4.0 đã khác trước rất nhiều (Nguyễn Hoàng Giang, 2023). Các kiểm toán viên, trợ lý kiểm toán buộc phải biết cách sử dụng các phần mềm, ứng dụng công nghệ thông tin vào trong quá trình kiểm toán để việc kiểm toán đạt được hiệu quả, nhanh chóng, sử dụng công nghệ thông tin để kiểm tra, rà soát, phân tích tự động chứ không phải kiểm tra, rà soát, phân tích thủ công như ngày xưa.

2.3. Thách thức đặt ra cho các trường đại học đào tạo chuyên ngành Kiểm toán trong thời đại số hoá

Mục tiêu đào tạo của ngành kiểm toán tại các trường đại học đó là đào tạo được kiến thức và kỹ năng kiểm toán cho sinh viên (SV) trong ngành, để SV sau khi ra trường có đủ năng lực chuyên môn vào làm nghề kiểm toán. Kiến thức thường đề cập đến sự hiểu biết lý thuyết về một chủ đề, việc truyền đạt kiến thức kiểm toán hiện đang được các trường đại học thực hiện rất tốt thông qua các môn học như Lý thuyết kiểm toán, Kiểm toán tài chính, Kiểm toán hoạt động... Tuy nhiên, kỹ năng là kinh nghiệm chuyên môn hoặc kiến thức kỹ thuật về một nhiệm vụ cụ thể (Steyn, 2020), và cụ thể hơn, đối với ngành nghề kiểm toán, SV cần được học tập và rèn luyện các kỹ năng như: ngoại ngữ, khả năng xét đoán, tư duy phân biện, khả năng làm việc nhóm... và tất nhiên, kỹ năng không thể thiếu trong thời đại 4.0 đó là khả năng sử dụng công nghệ thông tin, sử dụng các phần mềm liên quan đến ngành nghề.

Thực tế hiện nay cho thấy, chương trình đào tạo kiểm toán ở các trường đại học tại Việt Nam không đủ để đáp ứng nhu cầu của các doanh nghiệp kiểm toán. Sự bất cập này tạo ra khoảng cách lớn giữa kiến thức lý thuyết được truyền đạt trong môi trường học thuật với các kỹ năng và năng lực thực hành mà các doanh nghiệp kiểm toán yêu cầu. Sự phức tạp ngày càng tăng của môi trường kinh doanh, cùng với những tiến bộ trong công nghệ thời đại 4.0, cùng những thay đổi trong phương pháp kiểm toán qua các thời đại, đòi hỏi phải thay đổi nâng cao đào tạo về kiểm toán, SV không chỉ yêu thông thạo các khái niệm lý thuyết mà còn phải được trang bị các kỹ năng thực tế theo yêu cầu của lĩnh vực kiểm toán năng động và không ngừng phát triển. Tuy vậy, hiện nay SV học chuyên ngành kiểm toán ở các trường đại học tại Việt Nam chỉ được học kiến thức chuyên ngành kiểm toán và thực hành theo phương thức thủ công lỗi thời thông qua một số bài tập, mà không được tiếp cận các chương trình giảng dạy số hoá trong kiểm toán để phù hợp với nhu cầu thị trường lao động. Thay vì sau khi ra trường có thể trực tiếp ứng tuyển làm trợ lý kiểm toán ở các doanh nghiệp kiểm toán, các SV sẽ phải đi học thêm kiểm toán thực tế ở các trung tâm đào tạo kiểm toán và khi ký kết hợp đồng lao động, doanh nghiệp kiểm toán lại mất thêm thời gian để tiếp tục đào tạo các trợ lý kiểm toán mới ra trường chỉ biết làm kiểm toán thủ công. Trong môi trường số hoá ngày càng phát triển này, SV chuyên ngành Kiểm toán ngoại trừ cần hoàn thiện kiến thức chuyên môn ra, còn cần được dạy cách thực hành số hoá trong kiểm toán bằng cách phát triển các cách tư duy khác, phân tích thông tin

hoặc tiếp thu một số kỹ năng công nghệ thông tin liên quan nghề kiểm toán (Byrnes et al., 2012). Điều này là thách thức cho các trường đại học, cần có sự thay đổi, cải cách để SV không chỉ học lý thuyết tốt, mà còn phải thực hành được kỹ năng giỏi, cụ thể hơn ở đây là việc thực hành kiểm toán có ứng dụng công nghệ số để phù hợp với thời đại 4.0 ngày nay. Các trường đại học để chuẩn đầu ra đáp ứng được với thị trường lao động, buộc cần có sự thay đổi lớn trong cả về nội dung giảng dạy và phương pháp giảng dạy.

2.4. Định hướng thay đổi giảng dạy chuyên ngành Kiểm toán ở các trường đại học tại Việt Nam để phù hợp với thời đại số hoá

Để tiếp cận sát hơn với thị trường lao động ngành Kiểm toán, các trường đại học cần thay đổi, cải tiến chương trình giảng dạy chuyên ngành này để phù hợp hơn. Một số đề xuất của tác giả đối với việc cải tiến này đó là:

Một là, bổ sung thêm vào chương trình giảng dạy môn Phần mềm kiểm toán và một số môn công nghệ thông tin liên quan khác như các công cụ công nghệ thu thập thông tin nhanh chóng và hiệu quả nhất, những công cụ phân tích tự động... Để đáp ứng nhu cầu thời đại 4.0, chương trình đào tạo cần bổ sung thêm một số môn công nghệ thông tin có liên quan đến ngành nghề kiểm toán. Việc bổ sung các môn học này nhằm mục đích trang bị cho SV kiến thức về những môn công nghệ thông tin đó và ý nghĩa của chúng đối với lĩnh vực kiểm toán. Việc đưa các môn học như phân tích dữ liệu, an ninh mạng và ứng dụng phần mềm dành riêng cho thực hành kiểm toán sẽ không chỉ nâng cao kỹ năng kỹ thuật của SV mà còn đảm bảo rằng SV được chuẩn bị tốt cho bối cảnh ngày càng phát triển của nghề kiểm toán trong thời đại kỹ thuật số.

Hai là, tạo thêm nhiều buổi thảo luận và sự kiện chuyên ngành Kiểm toán. Để thúc đẩy một môi trường học tập năng động hơn và tạo điều kiện cho sự phát triển chuyên sâu ngành kiểm toán, các trường đại học nên tổ chức thêm các phiên thảo luận và sự kiện chuyên ngành tập trung vào kiểm toán. Những buổi thảo luận, tọa đàm này sẽ mang đến cho SV những cơ hội quý giá để tương tác với các chuyên gia, trao đổi ý tưởng, và hiểu biết sâu sắc hơn về các xu hướng và thách thức mới nổi trong ngành Kiểm toán, yêu cầu của nghề kiểm toán.

Ba là, liên tục cập nhật đề cương, chương trình giảng dạy để phù hợp với thực tế trong ngành kiểm toán. Các trường đại học ở Việt Nam yêu cầu cần liên tục thay đổi, cập nhật đề cương, chương trình giảng dạy các môn học Kiểm toán để phù hợp với bối cảnh

ngày càng phát triển của lĩnh vực kiểm toán trong thời đại 4.0. Các Khoa, Bộ môn Kế toán, Kiểm toán tại các trường đại học cần thường xuyên xem lại và tinh chỉnh giáo trình cũng như tài liệu giảng dạy, cập nhật, đưa vào các xu hướng công nghiệp mới nổi, tiến bộ công nghệ, và thay đổi khung pháp lý để SV biết rõ. Việc này không chỉ giúp cập nhật nội dung đào tạo mà còn đảm bảo rằng SV được tiếp cận với các kiến thức và kỹ năng thực tế mới nhất trong ngành nghề kiểm toán.

3. Kết luận

Thời đại số, công nghệ số ảnh hưởng mạnh tới nguồn lao động các ngành nghề, trong đó có kiểm toán. Điều này tạo ra thách thức cho các trường đại học, yêu cầu sự thay đổi trong chương trình đào tạo cũng như phương thức giáo dục sao cho chuẩn đầu ra của SV phải đáp ứng được với yêu cầu của thị trường lao động. Ngành Kiểm toán cũng là một ngành nghề bị ảnh hưởng mạnh bởi công nghệ số, điều này đòi hỏi các trường đại học cũng cần thay đổi chương trình giảng dạy và phương thức đào tạo sao cho phù hợp hơn, bằng cách đưa thêm vào chương trình đào tạo một số môn học liên quan đến số hoá trong kiểm toán, cho SV nhìn, biết, hiểu và làm quen dần với các phần mềm liên quan, có như vậy thì chất lượng đào tạo mới đáp ứng được chất lượng nhân sự kiểm toán thời đại này.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Johannes Cornelius Steyn (2020), *Soft skills development in entry-level internal auditors: perspectives from practising internal auditors, students and facilitators in South Africa*, Higher Education, Skills and Work-Based Learning.
- [2]. Michela Arnaboldi, Cristiano Busco & Suresh Cuganesan (2017), *Accounting, accountability, social media and big data: revolution or hype*, Accounting, Auditing & Accountability Journal, <https://doi.org/10.1108/AAAJ-03-2017-2880>.
- [3]. Nguyễn Hoàng Giang (2023), *Một số giải pháp cho ngành Kiểm toán Việt Nam trước xu hướng số hóa*, Tạp chí công thương, No 8-2023.
- [4]. Paul Eric Byrnes, Abdullah Al-Awadhi, Benita Gullvist, Helen Brown-Liburd, Ryan Teeter, J. Donald Warren, Jr. & Miklos Vasarhelyi (2012), *Evolution of Auditing: From the Traditional Approach to the Future Audit*, AICPA Assurance Services Executive Committee.
- [5]. Tijs van den Broek & Anne Fleur van Veenstra (2018), *Governance of big data collaborations: How to balance regulatory compliance and disruptive innovation*, Technological Forecasting and Social Change, Vol 129, 330-338.